VALTIOVARAINMINISTERIÖ

Lausunto

09.04.2018

Lainsäädäntöneuvos Maarit Huotari

Puolustusvaliokunnalle

HE 13/2018 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi henkilötietojen käsittelystä Puolustusvoimissa sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

Puolustusvaliokunta on 28.3.2018 pyytänyt valtiovarainministeriöltä asiantuntijakuulemista ja kirjallista lausuntoa hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi henkilötietojen käsittelystä Puolustusvoimissa sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi.

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi uusi laki henkilötietojen käsittelystä Puolustusvoimissa, johon koottaisiin Puolustusvoimien henkilötietojen käsittelyä koskevat säännökset. Puolustusvoimia koskeva tietosuojasääntely vastaisi muutoksen myötä muun muassa poliisin, Rajavartiolaitoksen ja Tullin henkilötietojen käsittelyä koskevaa lainsäädäntöä. Sen lisäksi, että uuteen lakiin siirrettäisiin voimassa oleva sääntely muista puolustushallinnon laeista, siinä säädettäisiin kokonaan uutena kokonaisuutena sotilastiedusteluun liittyvästä henkilötietojen käsittelystä.

Yleisesti

Valtiovarainministeriö suhtautuu myönteisesti ehdotettuun uuteen lakiin henkilötietojen käsittelystä Puolustusvoimissa. Ehdotetulla lailla keskitettäisiin yhteen lakiin henkilötietojen käsittelyä koskevat säännökset vastaavasti kuin muun muassa poliisin, Rajavartiolaitoksen, Tullin ja Rikosseuraamuslaitoksen suorittaman henkilötietojen käsittelyn osalta on tehty. Valtiovarainministeriö pitää myös kannatettavana, että Puolustusvoimien henkilötietojen käsittelyssä pyritään tietojen käsittelyyn elinkaarimallin mukaisesti.

Pykäläkohtaiset kommentit

Valtiovarainministeriö on kiinnittänyt jo lausuntovaiheessa erityistä huomiota 2 luvun 16 §:ään, jolla Puolustusvoimat saa perustaa tilapäisen henkilörekisterin ohella myös muun rekisterin, jos se on tarpeen esimerkiksi rikosten ennalta estämis- ja paljastamistehtävien tai esitutkintatehtävien suorittamiseksi. Valtiovarainministeriö haluaa saattaa puolustusvaliokunnan tietoon, että säädettäessä voimassa olevaa Tullin henkilötietolakia hallintovaliokunta (HaVM 54/2014) totesi, ettei Tullin erityislainsäädäntöön voida ottaa sellaista henkilörekisteriä, josta puuttuu henkilörekisterin käyttötarkoitus ja tietosisältö. Valtiovarainministeriön näkemyksen mukaan tulisi vielä arvioida, onko 2 luvun 16 §:n sääntely riittävää käsittelyn tietosisällön näkökulmasta.

Hallituksen esityksen 5 luvun 44 §:ssä säädettäisiin henkilötietojen poistamisesta turvallisuustietorekisteristä. Valtiovarainministeriö tuo esiin, että rekisteröityä koskevien henkilötietojen poistaminen turvallisuustietorekisteristä viimeistään 25 vuoden kuluttua viimeisen tiedon merkitsemisestä on poikkeuksellisen pitkä aika verrattuna turvallisuusviranomaisten vastaaviin säännöksiin. Esimerkiksi poliisin henkilötietolakia valmistelleessa työryhmässä on esitetty, että rikostiedusteluun liittyvät henkilötiedot tiedot poistetaan viimeistään kymmenen

Valtiovarainministeriö Snellmaninkatu 1 A, Helsinki PL 28, 00023 Valtioneuvosto Puh 0295 16001 (Vaihde) Faksi 09 160 33123 valtiovarainministerio@vm.fi www.vm.fi Y-tunnus 0245439-9

vuoden kuluttua viimeisen rikosta, rikollista toimintaa tai tehtävää koskevan tiedon merkitsemisestä tietojärjestelmään.

Hallituksen esityksen tietojen luovutusta koskevan 4 luvun 29 § 1 momentin 3 kohdassa säädettäisiin Puolustusvoimien oikeudesta luovuttaa henkilötietoja Tullille erikseen määritellyissä tapauksissa. Valtiovarainministeriö ehdotti lausuntovaiheessa, että säännöstä yhdenmukaistettaisiin valmisteilla olevan poliisin henkilötietolain vastaavan tiedonluovutussäännöksen kanssa. Säännöstä on muutettu pääosin valtiovarainministeriön ehdotuksen mukaiseksi, mutta valtiovarainministeriö pitää edelleen erittäin tärkeänä, että säännöksen a-alakohdan mukainen henkilötietojen luovuttaminen tullilaissa (304/2016) tarkoitettua ulkomaanliikenteen valvontaa varten laajennetaan henkilötietojen luovuttamiseksi tulli- ja verovalvontaa varten.

Valtiovarainministeriö tuo esiin, että lain 24 §:n 1 momentin 12 kohta on osin tulkinnanvarainen. Pykälän nojalla puolustusvoimat saa salassapitosäännösten estämättä luovuttaa teknisellä käyttöyhteydellä tai tietojoukkona muulle viranomaiselle ja julkista tehtävää hoitamaan asetetulle yhteisölle henkilötietoja, jotka ovat tarpeen tämän laissa säädetyn tehtävän suorittamiseksi. Kohdan mukaan voidaan väestötietojärjestelmään luovuttaa tieto varusmiespalveluksen suorittamisesta.

Tieto varusmiespalveluksesta ei kuitenkaan kuulu väestötietojärjestelmän lakisääteiseen tietosisältöön, vaan kyse on tiedosta, jonka maistraatti tarvitsee suorittaakseen sille kansalaisuuslain 38 §:n mukaisen tehtävän. Nykyinen asevelvollisuuslain 97 §:n 1 momentin 1 kohdan muotoilu on tältä osin selkeämpi, vaikka myös se on tulkittavissa niin, että tieto tulisi osaksi väestötietojärjestelmää. Vaihtoehtoisesti säännöksessä voitaisiin säätää tiedon luovuttamisesta maistraatille. Tällöin on huomattava, että valtiovarainministeriö on päättänyt käynnistää valmistelun maistraattien, Väestörekisterikeskuksen ja Itä-Suomen aluehallintoviraston yhteydessä toimivan maistraattien ohjaus- ja kehittämisyksikön tehtävien yhdistämiseksi vuoden 2020 alusta uudeksi kokonaisuudeksi Väestörekisterikeskuksen yhteyteen. Viranomaiseen viittaava säännös tulisi siis mahdollisesti uudelleenarvioitavaksi organisaatiomuutoksen yhteydessä.

Henkilötietojen käsittelystä Puolustusvoimissa ehdotetun lain 27 § sisältää säännöksen siitä, että asevelvolliselle myönnettävä käyttöoikeus ei saa vaarantaa henkilötietojen suojaa. Valtiovarainministeriö kehottaa vielä harkitsemaan, onko säännös tarpeellinen, vai tuleeko tämä velvollisuus riittävän selkeästi esille henkilötietojen käsittelyyn yleisesti sovellettavasta lainsäädännöstä.

Tiedonhallinta

Valtiovarainministeriö tuo esiin, että se valmistelee parhaillaan esitystä julkisen hallinnon tiedonhallinnan yleislaiksi. Uusi yleislaki perustuu tiedon elinkaaren hallinnan kokonaisuuteen. Sääntely kattaisi muun muassa tiedonhallinnan suunnitteluvelvollisuuden, julkisen hallinnon tietoturvallisuusvaatimukset, asian- ja palvelunhallinnan rekisteröinnin perusteet ja tietoaineistojen säilyttämisen ja arkistoinnin. Sääntelyllä edistettäisiin viranomaisten tietovarantoihin sisältyvien tietojen käyttöä säätämällä muun muassa teknisistä ja toiminnallisista edellytyksistä rajapintojen avaamiseksi ja yhteentoimivuuden edistämiseksi. Lisäksi sääntely huomioisi julkisen hallinnon tietoaineistojen hyödyntämisen tieteelliseen ja historialliseen tutkimukseen. Sääntelyllä uudistettaisiin myös julkisen hallinnon tietohallintoa ja tiedonhallintaa koskevan ohjauksen sääntely. Kyse on uudistuksesta, joka vaikuttaa laajalti julkisen hallinnon tietojen käsittelyyn ja hallintaan.

Tiedonhallinnan yleislaissa on tarkoitus säätää tietojen hävittämisestä ja arkistoinnista. Tämä sääntely saattaisi tarkoittaa nyt esitetyn 5 luvun kumoamista ainakin osittain. Lisäksi valtiovarainministeriö kiinnittää huomiota tiedon hävittämistä ja poistamista koskevaan terminologiaan. Esityksen 26 §:ää on tältä osin muutettu lausuntokierroksen jälkeen. Muilta osin olisi kuitenkin vielä tarkasteltava, tarkoitetaanko viittauksilla henkilötietojen poistamiseen tosiasiassa niiden hävittämistä. Mikäli tarkoituksena on, että tiedot hävitettäisiin, tulisi tämä olla

selkeästi säädetty laissa. Tietojen poistaminen voi tarkoittaa myös tiedon siirtämistä arkistoon.

Yhtenä tiedonhallinnan uudistuksen tavoitteena on varmistaa, että viranomaiset voivat lähtökohtaisesti luottaa toisen viranomaisen laadukkaaseen ja turvalliseen tiedon hallintaan. Tällöin voitaisiin purkaa päällekkäistä sääntelyä tietojen luovuttamisesta ja tietojen saantioikeuksista sekä toisaalta myös tarpeettomista lupa- ja sopimuskäytännöistä. Lisäksi sääntelyä, pidemmällä aikavälillä myös erityissääntelyä, olisi tärkeää yhdenmukaistaa siten, ettei teknologisella tavalla ole merkitystä tietojen hallinnassa, käsittelyssä ja luovuttamisessa. Tämä tarkoittaisi mahdollisesti muutoksia sääntelyyn tietojen luovuttamisesta teknisellä käyttöyhteydellä.

Esityksen vaikutukset

Valtiovarainministeriö on lausuntovaiheessa kiinnittänyt huomiota uudistuksen kustannusvaikutuksiin ja esittänyt henkilöstökustannusten osalta puolustusvoimien henkilöstökuluista laskettuja keskimääräisiä kustannuksia eri henkilöstöryhmien osalta. Hallituksen esityksen kohdassa 4.1. todetaan, että "Kustannuksia aiheuttava sääntely ei kuitenkaan pääosin sisälly tähän esitykseen, vaan ehdotettuun henkilötietojen käsittelystä rikosasioissa ja kansallisen turvallisuuden ylläpitämisen yhteydessä annettuun lakiin sekä osittain myös yleiseen tietosuoja-asetukseen." Valtiovarainministeriön käsityksen mukaan olisi paikallaan tässäkin yhteydessä arvioida tämän esityksen kustannusvaikutukset ja muut mahdolliset vaikutukset valtion henkilöstömenojen osalta.